

SUMMARY

T. Andriushchenko. Theoretical aspects of the problem of the formation of healthkeeping competence.

The article outlines the theoretical principles of the problem of formation of healthkeeping competence in preschool children. Specifies the essence of concepts health, value attitude to health, health culture, healthy way of life from the position of axiological, cultural and personal-activity approach.

Key words: health, healthkeeping competence, value attitude to health, health culture, healthy way of life.

УДК: 371.134:796.071.4

Л. І. Іванова

Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова

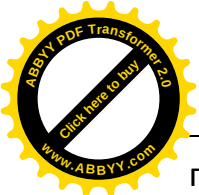
КОНКРЕТИЗАЦІЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ В АСПЕКТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО РОБОТИ З УЧНЯМИ З ВІДХИЛЕННЯМИ У СТАНІ ЗДОРОВ'Я

У статті обґрунтована важливість уточнення термінологічного апарату для якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які будуть проводити роботу з учнями з відхиленнями у стані здоров'я, та визначено три групи понять, які її характеризують.

Ключові слова: поняття, термін, понятійний апарат, фізична культура, майбутні учителі фізичної культури, учні з відхиленнями у стані здоров'я.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що уточнення понятійного апарату будь-якої науки є досить важливою її складовою. Для з'ясування теоретичних засад професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я важливо визначити тлумачення основних понять дослідження, оскільки у наш час спостерігається поява все більшої кількості термінів та понять, які не тільки не пояснюють певні явища або об'єкти, а навпаки заплутують навіть в тому, що вже добре відомо.

Так, Е. Вільчковський, Л. Сущенко, Р. Карпюк та В. Пасічник вказують на те, що «уточнення категоріального апарату є неперервним процесом у науці. Це підтверджується тим, що пошукова думка філософів освіти, педагогів, теоретиків фізичного виховання постійно проникає у глибину процесу професійної підготовки фахівців фізичної культури. Наукові пошуки приводять до оновлення змісту як логічних конструкцій цього процесу, так і модифікацій засобів дослідження, сприяють уточненню та формуванню нових понять у галузі фізичної культури, теорії та методики

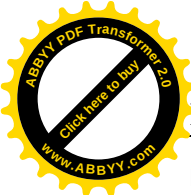

професійної освіти» [7, с. 47]. Одночасно з цим автори звертають увагу на те, що «в останні роки в сфері фізичної культури спостерігається вільність і безконтрольність у використанні термінів та понять, багато з яких не відображають сутності явищ і процесів» [7, с. 35].

І. Турчик зазначає, що «незбіг понять і навіть категорій є одною з найбільших труднощів для педагога, який прагне порівняти певні педагогічні явища» [9, с. 45], а «правильне вживання термінів визначається як високий рівень культури і є передумовою підвищення ефективності навчально-виховного процесу» [9, с. 95] та є важливим як для вчителя, так і для учня, оскільки «перелік термінів, які потрібно вивчити для ефективного засвоєння матеріалу, пов'язаний з вивченням мови, що є передумовою вдосконалення мовних навичок. Виконуючи фізичні вправи, учні повинні правильно розуміти, вживати та писати (!) спортивні терміни» [9, с. 95].

Г. Шамардіна наголошує на тому, що «для успішної роботи в будь-якій сфері професійної діяльності фахівці повинні вільно володіти професійними специфічними термінами і поняттями. Інакше вони не зможуть вести дослідження, правильно зрозуміти один одного, вивчати спеціальну літературу. Різне розуміння професійних термінів ускладнює спілкування, позбавляє можливості грамотно навчати, підвищувати свою компетентність» [10, с. 12].

І. Мудрік та В. Мудрік вказують на те, що «в системі освіти щодо галузі з фізичного виховання вживають термінологію, яка суперечить не тільки термінології законодавчих актів, загальноприйнятим термінам із теорії й методики, а також застереженням Міністерства освіти України» [6, с. 36]. Автори зазначають, що «зміна назви галузі призвела до зміни змісту терміна і мети освітньої галузі» [6, с. 36], а саме: Державний стандарт початкової загальної освіти (затверджений Постановою КМУ № 1717 від 16.11.2000 р.) вміщує освітню галузь «Здоров'я і фізична культура» тоді як «така назва суперечить пункту 2 Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації» (затверджена Указом Президента України №963/98 від 01.09.1998 р.), де зазначено «затвердити й запровадити державні стандарти освіти «Фізичне виховання»...» [6, с. 38]. Автори наголошують на тому, що «підміна терміна, назви учбового напрямку призвела до зміни змісту, а зміна змісту поступово привела до появи під назвою освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» таких

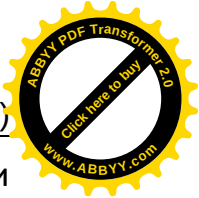
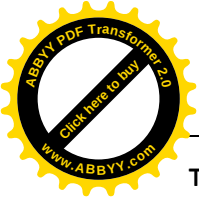

напрямків як «Здоров'я і фізична культура», «Основи здоров'я і безпека життя», «Основи військової, медичної підготовки та безпеки» за рахунок навчальних годин із фізичного виховання» [6, с. 39], і це при тому, що «аналіз стандартів середньої освіти у західних країнах, а також рекомендації і резолюції Ради Європи та Парламентської Асамблеї свідчать, що в Європі немає жодної країни, в якій би до освітньої галузі з фізичного виховання (або фізичної культури, або здоров'я) відносили військову, медичну підготовку та інші предмети» [6, с. 38].

Для якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які будуть проводити роботу з учнями з відхиленнями у стані здоров'я, уточнення термінологічного апарату набуває виключного значення, оскільки характеристика об'єкта педагогічних впливів є вихідною умовою будь-якого процесу освіти.

Зокрема, як зазначає А. Шевцов: «безумовно, молодий термінологічний апарат реабілітології частково успадковує гумус понятійного поля корекційної педагогіки, спеціальної психології, медицини, соціології тощо. У той самий час реабілітаційні поняття відбивають якісно нові знання про реабілітаційну дійсність, які випливають із осмислення принципово нових фактів, явищ, процесів реабілітації осіб з обмеженнями життєдіяльності» [11, с. 161]. При цьому автор зазначає, що «хаотичність, несистематизованість, неточність, омонімія у понятійно-термінологічному полі корекційно-реабілітаційної роботи призвели до гальмування процесу узагальнення наукових знань і абстрагування певних явищ у сфері реабілітації, до хаосу в інформаційно-методичному забезпеченні реабілітування, плутанини у методиках та підходах фахівців. Без упорядкування термінологічного поля реабілітології неможлива і стандартизація цієї галузі, як це здійснено в медицині та освіті» [11, с. 158].

Аналіз актуальних досліджень. Питання уточнення термінологічного апарату вирішувалися різними науковцями в процесі розробки широкого кола завдань: в процесі підготовки фахівців з адаптивної фізичної культури (Н. Астаф'єв, М. Башкирова, С. Евсеєв, Р. Карпюк, Р. Чудна, Л. Шапкова та ін.); в процесі дослідження питань, пов'язаних з основними напрямками оптимізації підготовки спортсменів-інвалідів (Ю. Бріскін, М. Линець, А. Магльований, Є. Приступа та ін.); питань, пов'язаних з проблематикою корекційної педагогіки (В. Бондарь, В. Синьов, Л. Фомічова, М. Шеремет

та ін.); питань корекції стану здоров'я осіб з функціональними порушеннями різних органів засобами фізичного виховання (Н. Байкіна, І. Ляхова та ін.).

Водночас, теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури, в якій розглядаються питання адаптивної фізичної культури, лікувальної фізичної культури, адаптивного фізичного виховання та корекційної педагогіки, вказує на те, що в сучасному термінологічному апараті існує плутанина понять та термінів щодо фізичного виховання дітей з відхиленнями у розвитку, інвалідів та дітей з відхиленнями у стані здоров'я.

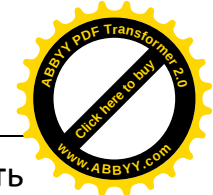
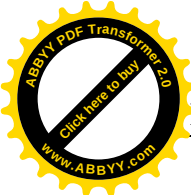
Мета статті – сконкретизувати понятійний апарат в аспекті підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я.

Виклад основного матеріалу. На думку науковців «поняття» це: «думка, відбиток в узагальненій формі. Воно відбиває суттєві й необхідні ознаки предметів та явищ, а також взаємозв'язки» (В. Кузь) [2]; «основна форма людського мислення, яка дає однозначне тлумачення того чи іншого терміну, виражаючи при цьому найістотніші сторони, властивості або ознаки об'єкта (явища), яке визначається» (Г. Шамардіна) [10].

В. Кузь зазначає, що «поняття, як правило, завершує процес наукового дослідження, закріплює результати, отримані вченим у проведеному дослідженні. Сукупність основних понять називають понятійним апаратом відповідної науки» [2, с. 8]; «якщо поняття увійшло до наукового обігу, його позначають одним словом або використовують сукупність слів – терміни [2, с. 7]. На думку автора, визначення поняття «має відповідати двом найважливішим вимогам: вказувати на найближче родове поняття; вказувати на відмінні ознаки цього поняття від інших понять [2, с. 7].

Г. Шамардіна вказує на те, що «терміни, поняття мають велике наукове, навчальне і практичне значення, оскільки наука закріплює в них досягнення теоретичного пізнання на основі узагальнення емпіричного досвіду. Вони відображають розвиток науки, рівень узагальнення практики і розкривають специфіку кожної професії або галузі наукових знань» [10, с. 12].

М. Микитас вважає, що «термін, як правило, виконує дві функції: служить назвою поняття (номінативна функція) і відображає зміст поняття» [4, с. 133].

В. Минто [5, с. 101] зазначає, що встановлення наукових понять вимагає дотримання відповідних закономірностей, із яких провідною вважається використання у визначенні родової ознаки (спільної властивості, яка уявно об'єднує безліч предметів в одне ціле) та видової відмінності (ознака, що вирізняє певний предмет у межах зазначеного цілого). Важливо, щоб такі відмінності взаємно не заперечували одна одну та мали важливе значення для проведення диференціації.

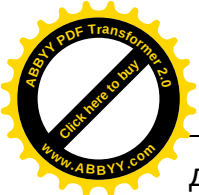
М. Мартинюк вважає, що «нині Україна переживає своєрідний період розвитку національної мови, науки і техніки загалом та її окремих галузевих субмов (субмова – мова комунікації у специфічних сферах людської діяльності, фахова мова), напружуючи швидкими темпами те, що інші суверенні народи давно вже мають – національну терміносистему» [3, с. 55]. Автор наголошує на тому, що «яким буде лексичний склад української спортивної та військової термінології – покаже час. А поки що українські спортсмени, студенти фізкультурних закладів (часто – військовики у майбутньому) мають вивчати, розробляти та упорядковувати термінологію свого фаху» [3, с. 57].

І. Янків зазначає, що «процес словникарства в галузі фізичної культури і спорту є достатньо молодий, як і вся українська спортивна термінологія» [12, с. 47].

- І. Мудрік та В. Мудрік наголошують на тому, що «одна із проблем у галузі освіти з фізичного виховання та спорту пов'язана з неузгодженістю головних понять та термінів, які вживаються в офіційних документах, а також невідповідністю наших термінів тим термінам, які вживаються у міжнародній практиці» [6, с. 34].

Це також стосується й термінології лікувальної фізичної культури, де існує значна розбіжність у тлумаченні та використанні понять, що ускладнює взаєморозуміння фахівців.

Ще в середині ХХ сторіччя відомий професор В. Мошков наголошував на тому, що з метою єдиного розуміння питань лікувальної фізкультури необхідно уніфікувати термінологію, щоб терміни узгоджувалися зі змістом окремих питань; тим паче, що у літературі з лікувальної фізичної культури різними авторами використовуються різні терміни, які часто відображають за сутністю одне й те саме поняття. Він вказував на те, що лікувальна фізкультура розвивалася з двох основних

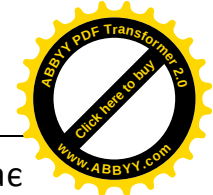
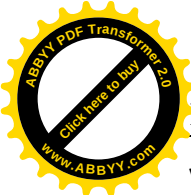
джерел: радянського фізкультурного руху та досвіду лікарської гімнастики, який був накопичений за всі попередні роки її застосування, у зв'язку з чим й терміни, що використовуються у лікувальній фізкультурі, увійшли в неї з лікарської гімнастики, а також з фізичної культури; при цьому різні терміни сприймалися недостатньо критично, тим більше, що їх зміст інколи не відповідав сучасним уявленням (В. Мошков, 1954).

Думки В. Мошкова щодо важливості уніфікації термінології знайшли підтримку у науковців як тих часів, так й сучасних, хоча тлумачення окремих понять й викликало полеміку. Так, у ті часи Е. Розенгауз писав, що стаття професора В. Мошкова «Про термінологію у лікувальній фізкультурі» викликає велику цікавість як методологічний документ, який визначає сутність методу лікувальної фізкультури та її місце у радянській науці. Автор також зазначав, що правильне вирішення питань, яких торкалася стаття, створить методологічну базу як основу подальшого розвитку теорії та практики лікувальної фізичної культури та внесе ясність у той безлад, який має місце у сучасній лікувальній фізкультурі (Е. Розенгауз, 1955).

Такої ж думки дотримуються й сучасні науковці, наприклад, А. Шевцов вважає, що «першочерговим завданням реабілітології, як нової системної метанауки, вочевидь, має бути побудова свого специфічного понятійно-термінологічного поля та категоріального апарата, лінгвістичне упорядкування словникових новотворів, що активно пропонують фахівці різних галузей науки, споріднених з реабілітологією» [11, с. 157].

На нашу думку, особливо важливо визначити понятійний апарат професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я, оскільки у наш час доволі часто плутають осіб з «відхиленнями у стані здоров'я» з особами «з обмеженими можливостями», «фізичними вадами», «особливими потребами», «інвалідами» й т. ін., що викликає помилки у розумінні таких понять, як «адаптивне фізичне виховання», «лікувальна фізична культура», та призводить до значних помилок у визначенні мети, завдань, методів і засобів фізичного виховання та фізичної реабілітації цих осіб, а, відповідно, може суттєво зашкодити їх здоров'ю.

Так, наприклад, С. Евсеев зазначає, що адаптивний спорт, адаптивна рухова рекреація й інші види адаптивної фізичної культури ставлять завдання максимального відволікання від своїх хвороб і проблем

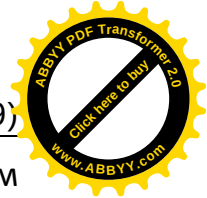
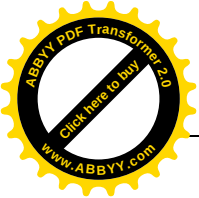
у процесі змагальної або рекреаційної діяльності, що передбачає спілкування, розваги, активний відпочинок й інші форми нормального людського життя [1, с. 4]. Мабуть автор має на увазі інвалідний спорт, оскільки загальновідомо, що хворим людям змагальна діяльність повністю заборонена. І. Тимошина, говорячи про зміст фізкультурної освіти учнів, віднесених за станом здоров'я до спеціальних медичних груп, веде мову про необхідність реалізовувати завдання адаптивного фізичного виховання дітей з ослабленим здоров'ям [8].

Усі поняття, які характеризують професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я, нами поділені на три групи.

Перша група розкриває зміст понять: «здоров'я», «відхилення у стані здоров'я», «втрата здоров'я», «хвороба», «інвалід», «інвалідність», «учні з різними відхиленнями та потребами», «учні з особливими потребами», «з відповідними вадами розвитку», «з обмеженнями окремих функцій», «неповносправні особи», «з обмеженими можливостями», «з функціональними порушеннями», «обмеженими фізичними спроможностями», «особа з інвалідністю», «з порушеннями психофізичного розвитку», «з обмеженням життєдіяльності», «життєдіяльність», що дозволить визначити контингент учнів, з якими передбачається підготовка майбутніх учителів фізичної культури.

Друга група розкриває зміст понять: «фізична культура», «адаптивна фізична культура», «лікувальна фізична культура», «виховання», «фізичне виховання», «адаптивне фізичне виховання», «спорт», «адаптивний спорт», «реабілітація», «фізична реабілітація», від правильного розуміння яких буде залежати подальше визначення сутності одного з основних, на нашу думку, розділів майбутньої роботи вчителя фізичної культури (і, відповідно, професійної підготовки) – роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я.

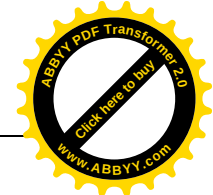
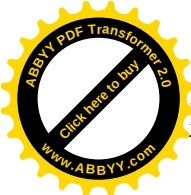
Третя група розкриває зміст понять: «освіта», «фізична освіта», «фізкультурна освіта», «підготовка», «професійна підготовка», «підготовка майбутнього вчителя фізичної культури», «готовність», «компетенція», «компетентність», що дозволить у подальшому правильно підійти до визначення структури, змісту, форм, методів професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я та побудувати її модель.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Таким чином, обґрунтована важливість уточнення термінологічного апарату для якісної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які будуть проводити роботу з учнями з відхиленнями у стані здоров'я, та конкретизовано понятійний апарат в аспекті підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я, а саме, визначені три групи понять, які характеризують: контингент учнів до роботи з якими передбачається підготовка майбутніх учителів фізичної культури, сутність роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я, процесуальну складову професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я. Перспектива подальших досліджень вбачається в уточненні понять, які належать до цих груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Евсеев С. П. Адаптивная физическая культура (цель, содержание, место в системе знаний о человеке) / С. П. Евсеев // Теория и практика физической культуры. – 1998. – № 1. – С. 2–8.
2. Кузь В. Г. Організація педагогічного дослідження / Кузь В. Г. – К. : Знання України, 2006. – 48 с.
3. Мартинюк М. До проблеми упорядкування термінології стрілецького спорту та дотичної до неї військової термінології / М. Мартинюк // Молода спортивна наука України. – 1999. – Вип. 3. – С. 55–58.
4. Микитас М. Формування валеологічних понять у шкільному курсі «Основи здоров'я» / Марина Микитас / Проблеми сучасної валеології, фізичної культури та реабілітації. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – С. 132–140.
5. Минто В. Дедуктивная и индуктивная логика / В. Минто. – Минск : Харвест, 2002. – 352 с.
6. Мудрік І. В. Науково-організаційні шляхи вирішення проблем освітньої галузі з фізичного виховання / І. В. Мудрік, В. І. Мудрік – К. : Інтерлінк, 2003. – 64 с.
7. Порівняльний аналіз професійної підготовки фахівців фізичної культури в українських і польських вищих навчальних закладах (історичний аспект) : [монографія] / Е. С. Вільчковський, Л. П. Сущенко, Р. П. Карпюк. – К. : ТОВ «Козарі», 2011. – 434 с.
8. Тимошина И. Н. Физкультурное образование учащихся специальных медицинских групп общеобразовательных учреждений : [монография] / И. Н. Тимошина. – М. : Научно-издательский центр «Теория и практика физической культуры и спорта», 2006. – 138 с.
9. Турчик І. Х. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Англії: дис. ... канд. наук з фіз. вих. і сп. / Турчик Ірина Хосенівна. – Львів, 2005. – 172 с.
10. Шамардіна Г. М. Основи теорії та методики фізичного виховання / Г. М. Шамардіна. – 2-ге вид., перероб. та доп., – Дніпропетровськ: Дріант, 2007. – 486 с.
11. Шевцов А. Г. Освітні основи реабілітології: [монографія] / Андрій Гаррійович Шевцов. – К. : «МП Леся», 2009. – 483 с.
12. Янків І. Українські термінологічні словники з фізичної культури і спорту (історико-методологічний аналіз) / Ігор Янків // Молода спортивна наука України. – 1999. – Вип. 3. – С. 46–51.

РЕЗЮМЕ

Л. И. Иванова. Конкретизация понятийного аппарата в аспекте подготовки будущих учителей физической культуры к работе с учениками с отклонениями в состоянии здоровья.

В статье обоснована важность уточнения терминологического аппарата для качественной подготовки будущих учителей физической культуры, которые будут проводить работу с учениками, имеющими отклонения в состоянии здоровья, а также определены группы понятий, которые ее характеризуют.

Ключевые слова: понятия, термин, понятийный аппарат, физическая культура, будущие учителя физической культуры, ученики с отклонениями в состоянии здоровья.

SUMMARY

L. Ivanova. The concretization of the conceptual aspect of the preparation of future teachers of physical culture to work with schoolchild with rejections in a state of health.

In the article the importance of clarifying of terminology for quality preparation of future teachers of physical culture who will work with schoolchild, having rejections in a state of health, and identified a group of concepts that characterize it.

Key words: concepts, term, concept vehicle, physical culture, future teachers of physical culture, schoolchild with rejections in a state of health.

УДК 371.71-057.875: 613/614

Т. О. Лоза

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ПОШУК ШЛЯХІВ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті визначено чинники, які впливають на стан здоров'я сучасної людини. Здійснено аналіз типових помилок, які зменшують ефективність оздоровчого впливу фізичних вправ з урахуванням індивідуальних особливостей фізичного розвитку та обраної студентами професії.

Ключові слова: студенти, здоров'я, фізичне виховання, медичні групи, професійно-прикладна підготовка.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших станів людини є здоров'я. Воно є підґрунтям життєдіяльності, матеріального благополуччя, трудової активності, творчих успіхів, довголіття людини. Здоров'я у сучасному розумінні – це не тільки життя без хвороб, але і гармонійний розвиток, висока розумова і фізична працездатність, уміння швидко пристосуватися до змінних умов. На думку Г. Апанасенка, здоров'я – це гармонія, внутрішньосистемний порядок, який забезпечує такий рівень енергетичного потенціалу, що дозволяє добре відчувати себе й оптимально виконувати біологічні і соціальні функції [1, с. 24].